

u svom ranijem izdanju, sa sebi tipičnim stilom, poznat nam kao jedna od najkontaverznijih osoba među Bošnjacima, što nije samo njegov namješteni imidž (a jest i to), nego je takvo njegovo manifestiranje i dio njegove biti, da bi se to, kako je knjiga odmicala, topilo i pretopilo – od srčanosti do smiraja u srcu i smiraja srca u ime Gospodara. Dio te tipične kontravernosti sadržan je i u tome što je knjiga objavljena pod pseudonimom Nedžmudin Nesuh. Međutim, autor nije dopustio da makar malo potraje *mistika* sa Nedžmudinom Nesuhom – otkrio je pseudonim čim je knjiga objavljena. O ovoj knjizi se može govoriti s više aspekata. Tako je ona i svojevrsno čuvanje uspomene na nekadašnje i sadašnje Sarajevo kroz svjedočenja i misaone refleksije hafiza Halida Hadžimulića.

O knjizi se govori i s aspekta njezine strukture, pa se raspravlja kom žanru pripada i tako dalje. U Bosni i Hercegovini i inače dugo stagnira književno razmišljanje i osmišljavanje. Pisci su etabilirali sebe u tokove svjetske književnosti koji su bili u trendu prije tri, četiri i više decenija, pa to oponašanje ili slijeđenje još uvijek brane modernošću ili postmodernizmom... Vozovi i inače voze i po dnevnom redu i mimo njega, tako da i žanrovsko svrstavanje u svijetu više nije u trendu, a pogotovo nije apstraktnost u nerazumijevanju i konfuziji teksta. Svjetska književnost se opet zasniva na onome što je čitaocu shvatljivo, a žanrovske granice i pravci nisu smetnja vozovima koji se kreću. Najnovija potvrda za to je Nobelova nagrada za književnost Orhanu Pamuku za *nežanrovsku* knjigu *Istanbul*, koja je par exelance vrhunska književnost. *Zlatni bejt* Nedžada Latića dobra je izvanžanrovska književnost, knjiga koja je čitana i koja će imati svoje čitaoce i s kojom je – uz profesije i zvanja koja autor ima i kojima se bavio ili nije bavio, koje je autor ove knjige napustio ili nije napustio, između ostalih, i hodža, novinar, publicist, političar, izdavač... – sebi definitivno priskrbio i zvanje književnika. On je to zavrijedio i svojom prvom knjigom proze *Večernja kravata*, a odbranio i dokazao s ovom.

Isnam TALJIĆ

ANTOLOGIJA BOŠNJAČKE USPAVANKE “SAN U BEŠU, UROCI POD BEŠU”

Nirha Efendić (priređivač), “San u bešu, uroci pod bešu”, BZK Preporod Općinsko društvo Vogošča i Sarajevo Centar, Sarajevo 2007

Antologija Bošnjačke uspavanke *San u bešu, uroci pod bešu* priređivačice Nirhe Efendić čini novi izbor ove lirske usmenoknjiževne vrste na bh. književnom prostoru. Odabir koji je načinila podrazumijevao je širi zahvat u odnosu na dosadašnje predstavljanje ove vrste lirske pjesme kod Bošnjaka te pozitivistički presijek kroz historijat bilježenja uspavanke na bosanskohercegovačkom tlu.

Prva saznanja koji nas upućuju na najranije bilježenje ovih pjesama dolaze iz Konjica, od Omer Ef. Hume iz druge polovine 19. vijeka. Hronološki pregled bilježenja uspavanki donesen je u predgovoru i seže sve do posljednjih izbora i prvog antologijskog predstavljanja iz 1997. Doprinos vrijedan pažnje posebno čini rad iz sedamdesetih godina tek minulog stoljeća u kojem je Cvjetko Rihtman u Saradnji sa Ljubom Simićem i Miroslavom Fulanović Šošić obavio jedan projekat terenskog snimanja na prostoru cijele, tada SR Bosne i Hercegovine, te notnog zapisivanja, što je, svakako, podrazumijevao njegov etnomuzikološki i folkloristički rad na Muzičkoj akademiji u Sarajevu. Spomenuti Rihtmanov poduhvat urodio je i najobimnijom zbirkom uspavanki u Bosni i Hercegovini (C. Rihtman, *Dječije Pjesme*. Zbornik napjeva narodnih pjesama Bosne i Hercegovine, ANUBiH, Sarajevo, 1974.) te je stoga ova knjiga lijepo poslužila i književnici Jasmini Musabegović koja je u saradnji muzikologa i etnomuzikologa Vinka Krajtmajera, Selme Ferović, Jasne Spaić i Dunje Rihtman-Šotrić priredila, a Preporod 1997. objavio izbor od

22 bošnjačke uspavanke (*Bošnjačke uspavanke*, Preporod, Sarajevo 1997.) što je značilo i prvi takav izbor općenito. Kao prilog ovoj antologiji snimljena je i audio kasetna na kojoj su uspavanke otpjevale Alma Aletić i Lejla Jusić, tada studentice Muzičke akademije u Sarajevu. Osim konciznog pozitivističkog presjeka kroz historijat, iskorak priređivačice N. Efendić čini i knjevnoteorijski pristup te tematsko-motivski raspon uspavanki koji je predstavljen u predgovoru spomenutoj antologiji. Sa nekoliko lirskih odjeljaka u kojima je ponudila vlastito određenoje ove pjesme, N. Efendić je upotpunila znakovitu posvetu vidljivu na samom početku knjige - *Djeci Srebrenice, žrtvama Genocida*, prisjećajući se i vlastitog djetinjstva provedenog u ovom gradu. Nakon uvoda donesene su 33 pjesme, među kojima su i one zabilježene na prvom bosanskom alhamijado tekstu u XIX stoljeću. Pjesme i predgovor prevedeni su na engleski jezik, dakle obavljeno je dvojezično predstavljanje teksta predgovora i pjesama, što je sljedeći važan iskorak ovog izdanja. Izlazak knjige prati i izdanje CD-a, na kojemu su snimljene uspavanke iz Izborna *San u bešu...*, a otpjevala ih je, prema notnom zapisu Cvjetka Rihtmana i Jasmine Talam, studentica Muzičke akademije u Sarajevu Dijana Pliska.

Senada HASANBAŠIĆ

FAKTOGRAFIJA POLITIČKIH PARADOKSA

Hamdija Fulurija, "Retrovizor" (karikature), Sarajevo-Publishing, 2006.

Zbirka karikatura *Retrovizor* predstavlja hronologiju tragičnih događanja vezanih za Bosnu i Hercegovinu, u kojima karikature funkcioniraju kao kompaktna faktografija jednog prohujalog vremena. Ako umjetnost nastaje iz neke protivurječnosti, i zato je Bosna se, u tom kontekstu, pokazuje upravo kao

prostor paradoksa, i nepravde. Od tih silnih favoriziranja paradoksa, često se gubila iz vida njena tragična sudbina. Većina balkanskih *humorista-komedijasa* (filmskih, književnih, pozorišnih) došla je do slave i novca preko leđa Bosne, rugajući se njenim paradoksima. Fulurija to ne radi. Tako je svugdje: gdje je ljudi, tu je i neravnina, i Bosna nije nikakva arena paradoksa sui generis. Naprotiv, temeljni odnos prema Bosni iskazan u Fulurijinim karikaturama jeste solidarnost. Bosna nisu političari, nego obični ljudi koje paradoksi zatrpavaju u bijedu i siromaštvo. On vidi Bosnu u čovjeku koji se raduje izborima samo da bi glasačke kutije mogao iskoristiti kao ogrevno sredstvo; ili, kao staricu koju njena djeca nemilosrdno pljačkaju; ili, kao panj na troje pocijepan. Takva percepcija nije izraz ironije, nego ljudske solidarnosti.

Politika je prljava pjena na rijeci čiji se pravi život odvija negdje u dubinama, reći će Kundera u *Oproštajnom valceru*. Kakva je onda pozicija onog koji iz dubina gleda tu pjenu na vrhu, šta odlikuje njegovu perspektivu? Ma koliko jedna karikatura izgledala odlučna u svojoj ironiji, prikazujući neku pojedinačnu konstelaciju iz zbilje, ona još uvijek zadržava nemoć: karikatura je odraz te nemoći da se individualano utiče na političku stvarnost. Tako Fulurijine karikature, osim specifičnim humorom, zrače i blagom rezignacijom — svjedočeći ludost ljudi. Jer, očito je naša stvarnost tako uređena da talentovanim ljudima ostaje jedino ironija, a nerijetko, i gađenje. Stvarnost ne možemo promijeniti, kraljeve ne možemo svrgnuti, ali im se, makar, možemo narugati.

Fulurija prikazuje političku stvarnost u njenoj elementarnosti: proklamovanje nonkonformizma, konkretna opredjeljenost i destrukcija vrijednosti su likvidirani kao nepotrebne akcidentalije, (iako se čitavo vrijeme anomalija pokazuje kao esencija te stvarnosti.) Uslovno rečeno, svaki karikaturist koristi metod *fenomenološke redukcije* da bi jedan društveni odnos pokazao u njegovoj biti. A to je potrebno zato što se politički događaji uvijek odvijaju u prostoru varki, — pravih uzroka nema nigdje, (iako su oni notorni), oni